

Inuvialuit aftalen

Af Jens Dahl

Den 5. juni 1984 underskrev den canadiske regering og Inuvialuit-inuit fra Canadas vestlige Arktis en aftale, hvorved Inuvialuit gav afkald på ejendomsretten til store områder, som de traditionelt har udnyttet til fangst, fiskeri og andre aktiviteter. Til gengæld skulle aftalen sikre dem ejendomsret til mindre områder omkring regionens 6 beboede samfund, samt nærmere definerede rettigheder til den øvrige del af det vestlige Arktis, *The Western Arctic Region* el. *Inuvialuit Settlement Region*, i det følgende blot kaldet *regionen*.

Til stede ved den ceremonielle underskrivelse, som foregik i Tuktoyaktuk ved Beauforthavet var Ministeren for Indfødte og Nordlige Anliggender («Minister of Indian and Northern Affairs») John Munro samt repræsentanter for COPE. COPE («Committee for Original Peoples Entitlement») repræsenterer de godt 2500 Inuvialuit, hvis hjemegn er den nordligste del af Mackenzie-deltaet samt egnene øst og nord herfor. Inuvialuit bebor idag seks samfund, nemlig byerne Inuvik, Aklavik og Tuktoyaktuk i Mackenzie-deltaet, Paulatuk øst herfor,

Sacks Harbour på Banks Island samt endelig Holman Island på Victoria Islands vestside.

Aftalen er en såkaldt landkravs aftale (*Land Claims Agreement*) som berører hele det område som traditionelt er blevet brugt af og har tilhørt Inuvialuit. Regionen (*Inuvialuit Settlement Region*) har en størrelse af 435.000 km², af hvilken aftalen giver Inuvialuit ejendomsret til godt 91.000 km², men i øvrigt fastlægger aftalen Inuvialuits rettigheder indenfor hele den berørte geografiske region.

Vigtigt er det at bemærke, at denne første landkravs aftale i Canadas Nordvest Territorium ikke direkte berører de *politiske forhandlinger* som netop i disse år føres mellem inuit og føderalregeringen i Ottawa. Nedenfor er senere anført Inuvialuits særlige rolle i forhandlingerne om en deling af Nordvest Territoriet og skabelsen af det gennem mange år ønskede Nunavut Territorium. Det må derimod formodes, at Inuvialuit aftalen vil blive retningsgivende for kommende landkravs aftaler mellem inuit og føderalregeringen. Aftaler som disse berører i princippet kun inuits rettig-

heder til landet, herunder eventuelt også økonomisk kompensation for afgivelse af rettigheder til landområder.

Historie

Man skal faktisk noget tilbage i tiden for at forstå hvorfor Inuvialuit har skilt sig ud fra andre inuit og for nylig indgået en separat landkravs aftale.

Det hele begyndte i 1970 med dannelsen af COPE. Fundet af olie ved Prudhoe Bay i Alaska havde hurtigt bragt en strøm af olie- og gasaktiviteter til de Nordvestlige egne af Canada, og dannelsen af COPE fulgte direkte af denne trussel mod inuit og disses traditionelle rettigheder. Ved sin stiftelse, som den første regionale inuit organisation i Canada, havde COPE et meget bredt medlemskab af Dené-indianere, Metis-indianere og inuit fra Mackenzieområdet, men også af inuit fra det centrale og østlige arktis, helt til Frobisher Bay. Fra 1972 til 1973 overgik inuit fra det centrale og østlige arktis imidlertid til den nystiftede landsorganisation *Inuit Tapirissat of Canada* (ITC) og indianerne gik til *Indian Brotherhood of NWT* og *NWT Metis Association*. Herefter var COPE alene en organisation for Inuvialuit.

COPE har ifølge egne udtalelser aldrig været modstandere af en industriel udvikling i det vestlige Arktis, men har som en betingelse herfor ønsket at sikre sig sine rettigheder. Som en følge heraf var COPE modstandere af bygningen af en pipeline gennem Mackenzie-deltaet før der var kommet en løsning på deres territorielle krav. Heri hentede COPE støtte hos andre indfødte folk i Canada

samt i de konklusioner, der var resultat af de såkaldte Berger-høringer.

Eftersom den industrielle udvikling (olie- og gasboringer) har været langt mere fremskreden i Inuvialuit regionen end i den øvrige del af Nordvest Territoriet, har COPE i langt højere grad end andre indfødte organisationer presset på for at få en løsning af deres landkrav. De har simpelthen følt, at de har været nødt til det, konfronteret med en situation, hvor der *er* fundet olie i Beauforthavet nord for Mackenzie-deltaet, hvor der *er* etableret forsyningsbase i Tuktoyaktuk, og hvor olieselskaberne til stadighed presser på for at udvide deres aktiviteter til nye områder.

I en erklæring fra 1977 giver COPE følgende *principielle synspunkt*: »Inuvialuit er de første canadiere og som sådan er det af vital betydning at vi får en omfattende aftale (*Comprehensive Settlement*) om vore landrettigheder før de nordlige egne er blevet en udviklingsregion. Vi anser ikke en mulig endelig aftale som værende af samme karakter som forrige århundredes traktater, som først og fremmest fungerede som en endelig overførelse af indfødt land til gengæld for penge, reservater og midlertidige ordninger indtil de indfødte kunne absorberes i storsamfundet. Vi ser en landkravs aftale som et nyt omfattende socialt arrangement med det øvrige Canada.

Vi ønsker at være lige, uden nødvendigvis at være identiske. Vi ønsker at beskytte vores kultur og livsform. Vi ønsker at integrere og deltage, men ikke at blive assimileret. Vi ønsker at udvikle os selv. Vi ønsker at være selvhjulpne

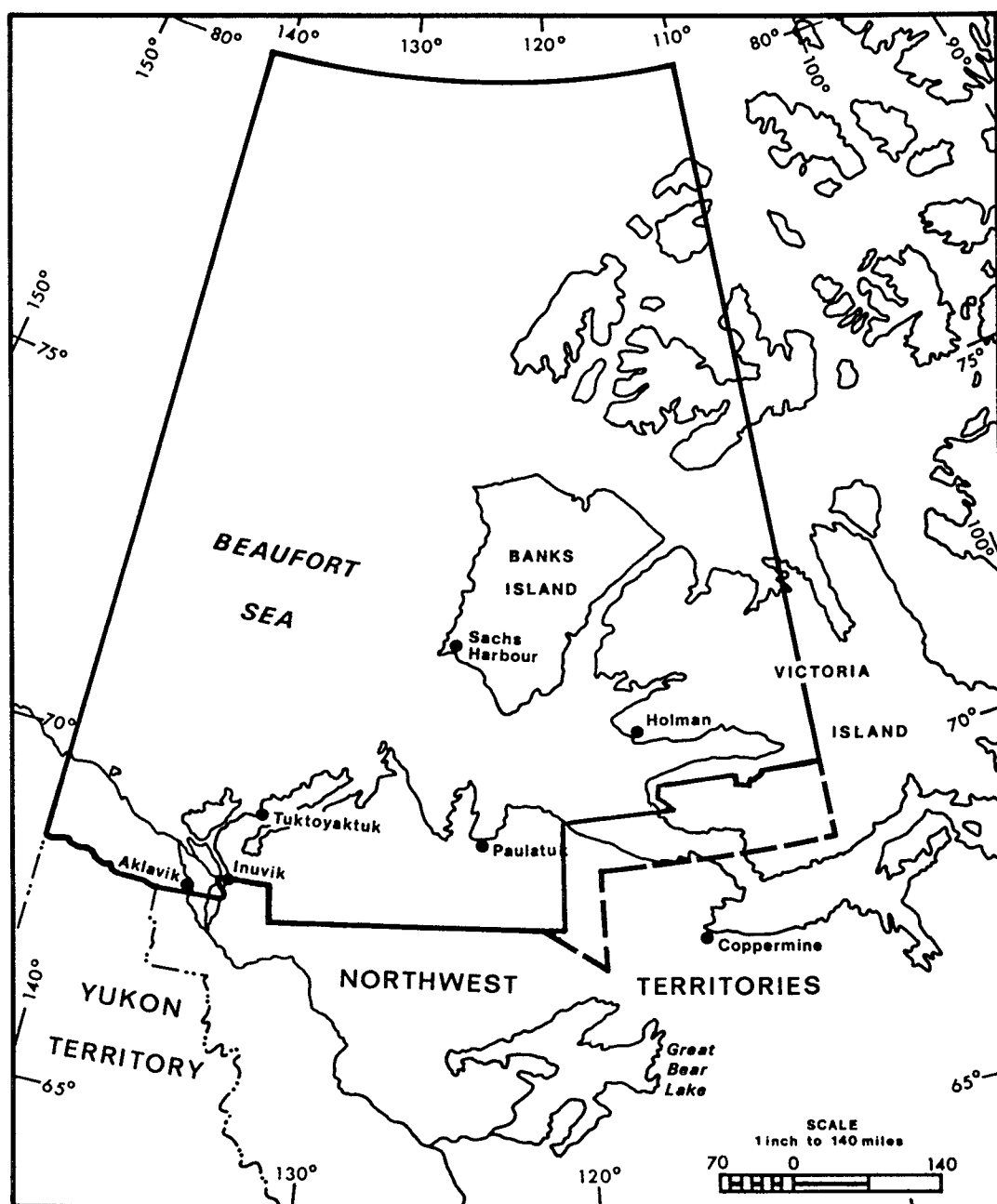
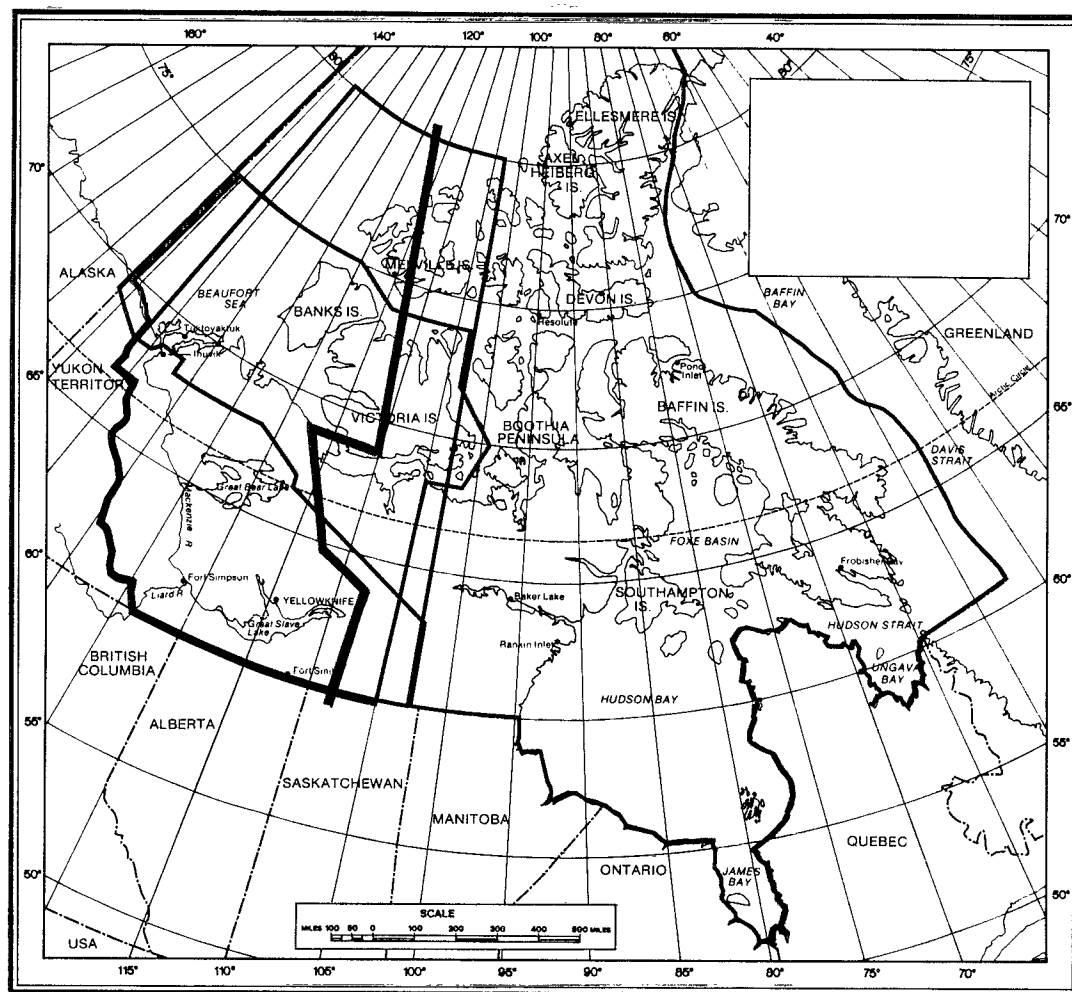

Fig. 1. Inuvialuit regionen. — Foreslået grænse. --- Oprindelig grænse.

(self reliance) indenfor det canadiske samfund.

Disse ændringer sker ikke fra den ene dag til den anden, og de vil aldrig ske

Den nye grænse, som måske vil dele det arktiske område midtover. Grænse foreslået af inuit og føderalregeringen, Northwest Territories kør.

hvis ikke Inuvialuit har de fornødne midler til at sørge for sig selv. »Vi ønsker ikke almisser og vi ønsker ikke et stort regerings bureaukrati til at kontrollere os.« (Inuvialuit, fall 1982).

Efter aftale med Inuit Tapirissat of Canada annoncerede COPE i december 1976, at Inuvialuit ville søge at nå frem til en landkravs aftale alene omfattende

det vestlige Arktis. Baggrunden for dette skridt var, at inuit i den centrale og østlige del af Nordvest Territoriet af politiske og interne grunde havde trukket det fælles Nunavut forslag tilbage for at give befolkningen mere tid til at studere det. COPE følte sig imidlertid i en tidsmæssigt meget presset situation som følge af den accellererende olie- og gas-

aktivitet i Inuvialuit regionen. Derfor valgte man at gå sine egne veje i landkravs spørgsmålet uden dog at forlade det politiske samarbejde om etablering af et Nunavut Territorium.

I Inuvialuit regionen drog feltarbejdere nu rundt for at høre befolkningens mening og for at høre hvilke ønsker og krav de havde til en aftale med regeringen. Ud af denne proces voksede tre hovedkrav, nemlig for det første at Inuvialuit ønskede at beskytte deres land, for det andet at beskytte vildtet og dermed fangstdyrene, og for det tredje ønskede de mere kontrol med faktorer som påvirkede deres og deres efterkommeres tilværelse. Det fremgik også klart af møder og samtaler, at ejendomsretten til landet var det helt centrale punkt.

Allerede i maj 1977 er COPE i stand til at fremlægge sine krav, hvilket gøres i publikationen »Inuvialuit Nunangat«. Efter forhandlinger med regeringen når man i foråret 1978 frem til en fælles aftale, og i efteråret samme år underskriver begge parter en principaftale (*Agreement in Principle*).

Herefter går forhandlingerne i stå, dels på grund af flere regeringsskifter i Ottåwa og dels fordi regeringerne trækker forhandlingerne i langdrag, og først sidst på året 1982 genoptages forhandlingsprocessen. Langt om længe, halvandet år senere, enes regeringsrepræsentanter med COPE om en endelig aftale. Den første landkravs aftale i nord siden James Bay aftalen fra begyndelsen af 1970'erne og den første landkravs aftale i Nordvest Territoriet er nu en realitet. Inuvialuit aftalen er ikke mindst betydningsfuld fordi den forventes at blive retningsgivende for hvor langt inuit i den øvrige del af Nordvest Territoriet kan presse regeringen, og som sådan danne model for fremtidige landkravs aftaler.

Efter aftalens endelige indgåelse drager såvel COPE som regeringsrepræsentanter rundt i regionen for at forklare dens indhold, konsekvenser og muligheder. For at være gyldig skulle aftalen godkendes ved en folkeafstemning blandt alle Inuvialuit. Dette sker i maj 1984, hvor 77 % af vælgerne afgiver

Tabel 1. Inuvialuit landkravs aftalen. Folkeafstemningsresultat blandt Inuvialuit.

	For	Imod	Ugyldige	Tilhængere i %
Holman Island	118	14	1	89 %
Paulatuk	83	2	0	98 %
Sachs Harbour	67	8	0	89 %
Tuktoyaktuk	315	77	1	80 %
Inuvik	292	86	2	77 %
Aklavik	166	53	1	75 %
Udenfor regionen	152	18	7	86 %

Kilde: Inuvialuit vol. 2, no. 5, june 1984.

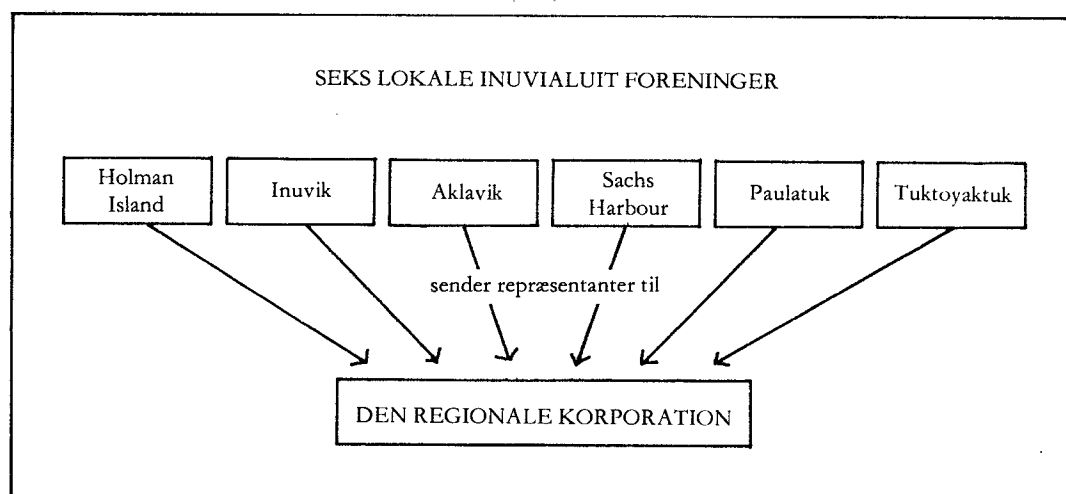

Fig. 2. Inuvialuit aftalens overordnede ledelsesstruktur.

deres stemme – 82 % stemmer for aftalen, 18 % er imod.

Aftalen godkendtes senere af regeringen i Ottawa, for, som det blev omtalt i indledningen, at blive underskrevet i juni måned 1984.

Aftalens formål

Inuvialuits *grundlæggende mål* med aftalen, og som er anerkendt af den føderale regering, er:

- 1) at bevare Inuvialuits kulturelle identitet og værdier i et samfund under ændring.
- 2) at gøre Inuvialuit i stand til at blive en lige og betydningsfuld partner i den nordlige og nationale økonomi og samfund, og
- 3) at beskytte og bevare vildtet, naturen og dennes biologiske produktivitet.

Institutioner og struktur

Aftalen indebærer, at Inuvialuit opnår kontrol med, dels store *landområder*, dels

en større *kapital*. Til varetagelse heraf er opbygget en helt ny politisk og administrativ struktur, der i sin principielle form er meget lig den, der i 1971 blev skabt som følge af Alaska loven (Alaska Native Claims Settlement Act). Grundidéen bag disse aftaler og strukturer er fundamentalt forskellig fra, hvad man kender i de skandinaviske lande (og hermed også Grønland).

Strukturen i landkravs aftalen er i sin grundlæggende form en *selskabsstruktur*, dvs. opbygget som enhver anden erhvervsvirksomhed, og de vigtigste institutioner udgøres af en række folkeaktieselskaber eller korporationer (*Corporations*), som generelt er underkastet den almindelige canadiske selskabslovgivning. Regeringen har aldrig, som en iagttagelse har beskrevet det, vurderet ». . de indfødtes krav som et konstitutionelt spørgsmål. Den føderale regering anser i bund og grund de indfødtes krav som en transaktion af fast ejendom, der involve-

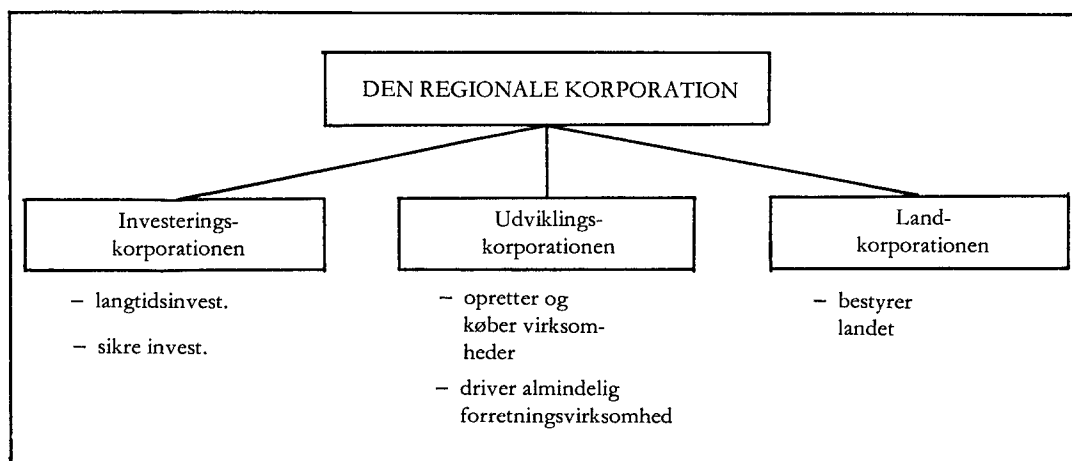

Fig. 3. Inuvialuit aftalens selskabsstruktur.

rer ejere af fast ejendom, snarere end et spørgsmål om en social kontrakt mellem mennesker.«¹

Aftalens helt centrale institution er *Inuvialuit Regional Corporation*, idet denne til syvende og sidst bestemmer over brugen af såvel Inuvialuit landet som over den økonomiske compensation. Den Regionale Korporations ledelse udgøres af repræsentanter fra hvert af Inuvialuit regionens seks lokalsamfund.

I hver af Inuvialuit regionens seks samfund, Holman Island, Inuvik, Aklavik, Sachs Harbour, Paulatuk og Tuktoyaktuk vælger befolkningen (Inuvialuit over 18 år) en lokalforening (*Community Corporation*), eller lokal korporation. Disse seks korporationer er ikke egentlige lokalråd, idet kun Inuvialuit har stemmeret, men foreninger som på et legalt grundlag er i stand til at tage beslutninger i visse anliggender. Inuvialuit aftalen fastsætter blot, at de lokale korporationer har pligt til at føre et medlemskartotek samt at udpege repræsentanter til Den Regionale Korporations møder.

Den regionale korporation har under sig tre udøvende organer, nemlig en land korporation (*Inuvialuit Land Corporation*), som har ejendom til den jord der ifølge aftalen tilfaldt Inuvialuit, et investeringselskab (*Inuvialuit Investment Corporation*) og endelig et udviklingsfirma (*Inuvialuit Development Corporation*) som i kraft af investeringer i erhvervsforetagender vil få en ganske central rolle for Inuvialuits økonomiske fremtid.

Land korporationen, investerings korporationen og udviklings korporationen ejes 100 % af den regionale korporation. Indtægter fra disse organers mangeartede virksomheder tilfalder den regionale korporation. Navne som »Aklak Air«, »Ulu Foods« og »Delta Cabs«, alle selskaber ejet af udviklings korporationen, vidner om disse aktiviteter. Inuvialuit aftalens økonomiske compensation på ialt 62,5 millioner \$ (1977) som føderalregeringen skal yde Inuvialuit tilfalder ligeledes den regionale korporation. Som enhver anden erhvervsvirksomhed

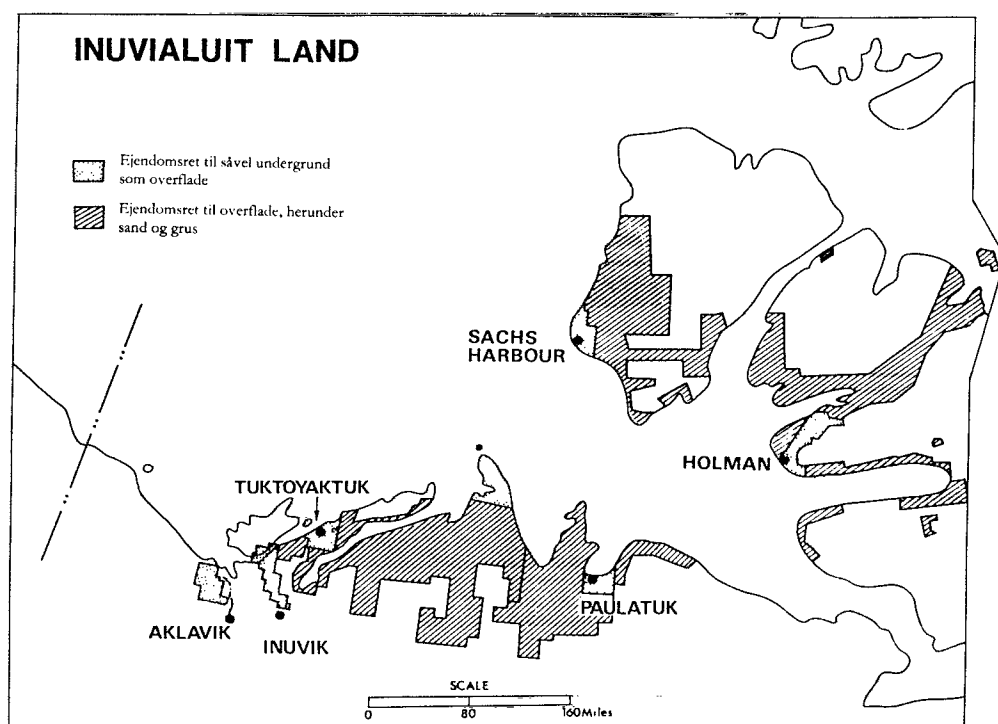

Fig. 4. Inuvialuits landområder.

kan den regionale korporation så tage stilling til hvor stort et udbytte der kan gives aktionærerne, alle Inuvialuit over 18 år. Det er værd at mærke sig at *alle* indregistrerede Inuvialuit får en lige stor del af udbyttet – også de som er bosiddende udenfor Inuvialuit regionen. Sidstnævnte har dog ikke uden videre stemmeret til de lokale korporationer, da de ikke bor i et af de seks lokalsamfund.

Landet

Aftalens vigtigste del indebærer, at Inuvialuit får ejendomsret til ca. 91.000 km² land. Landet deles i to kategorier, som Inuvialuit har forskellige rettigheder over.

Kategori (a) land, eller 7 (1) (a), som det hedder efter den paragraf i aftalen, som beskriver dette, er land til hvilket Inuvialuit har den fulde juridiske ejendomsret til såvel overfladen som undergrunden. Eventuelle mineraler, olie og gas i undergrunden tilhører i dette tilfælde Inuvialuit.

Ialt har Inuvialuit ejendomsret til 11.000 km² (a) land, fordelt i blokke med 1.800 km² omkring hvert af de seks samfund samt et særligt reservatsområde ved Cape Bathurst (se fig. 4).

Kategori (b) land, eller 7 (1) (b) som det hedder efter aftalens relevante paragraf er land til hvilket Inuvialuit har ejen-

domsret til overfladen, men *ikke* til undergrundens mineraler, olie, gas eller kul. Derimod har Inuvialuit ejendomsret til sand, grus, fedtsten o.l. under såvel kategori (b) som kategori (a) land.

Ialt har Inuvialuit ejendomsret til 78.000 km² (b) land, fordelt som vist på figuren.

Kronelandet er det enorme landområde indenfor regionen (se fig. 1) som er afstået af Inuvialuit. Indenfor dette område har Inuvialuit bevaret visse særlige fangst- og fiskerettigheder, hvilket omtales senere.

Et afgørende punkt er naturligvis, hvad der menes med ejendomsret, »*fee simple absolute*«. Det er vigtigt at gøre sig klart, at der *ikke* er tale om politisk kontrol. »Den praktiske konsekvens af dette legale begreb er, at de indfødte folks rettigheder til dette land er lig med andre canadieres rettigheder til deres ejendom – men ikke mere. Denne titel giver således ikke de indfødte folk magt til at lovgive over deres land.«²

Eftersom Inuvialuit under forhandlingerne med regeringen har måttet afstå hovedparten af deres traditionelle interesseområde, har de måttet lægge visse kriterier til grund for hvilke landområder de ønskede at overtage. I denne proces har Inuvialuit prioriteret:

- a) gode fangst- og fiskeområder
- b) rekreative og andre økonomisk attraktive områder,
- c) områder af særlig økologisk og bevarelsesværdig betydning,
- d) historiske steder, og
- e) områder som i fremtiden kan tænkes at blive genstand for Inuvialuit bosættelse.

Inuvialuit har ikke kunnet udvælge landområder med kendte olie-, gas- og mineralforekomster eller land, som er i privateje eller i offentlig brug.

En følge af at Inuvialuit har denne legale ejendomsret, men ikke den politiske dispositionsret til landet er, at en række begrænsninger er lagt på Inuvialuits dispositionsmuligheder. Således bevarer regeringen den administrative kontrol med vandområderne, hvilket ikke blot berører fiskeri, fuglefangst o.l., men i det hele taget muligheden for at udøve offentlige funktioner – vandforsyning for blot at nævne et enkelt eksempel.

Inuvialuit kan ikke udelukke andre fra sine landområder, idet disse skal være tilgængelige for ikke-organiserede rekreative formål, og iøvrigt skal de også være tilgængelige som adgangsveje til andre landområder.

Inuvialuit har som nævnt ejendomsretten til sand og grus på sine egne landområder, hvilket kan være et ganske betydningsfuldt aktiv, hvis man tager de mange store anlægsopgaver som følger med olieefterforskning og øvrig industrialisering i betragtning. Men Inuvialuit får ikke lov til at udnytte en eventuel monopolstilling, idet Ministeren for Indfødte Folk og Nordlige Anliggender i tilfælde af, at Inuvialuit tager for høje priser eller bryder sand og grus på en ineffektiv måde, kan gribe ind.

Endelig bør det også nævnes at Inuvialuits landområder kan eksproprieres, men skal erstattes af tilsvarende landområder eller modsvares af en passende økonomisk erstatning.

En meget vigtig forskel mellem den aftale, som Alaskas indfødte indgik i 1971, og den aftale Inuvialuit nu har indgået berører dispositionsmulighederne over landet. I modsætning til situationen i Alaska er Inuvialuits jord ikke beskatningsbar, et forhold som ellers i de senere år har givet anledning til den helt store debat og frygt blandt indfødte i Alaska. Ifølge Inuvialuit aftalen er kun indtægter ved industriel eller anden kommerciel brug af landet underkastet beskatning.

En anden meget vigtig forskel til situationen i Alaska er, at Inuvialuit *ikke* kan sælge jorden, men kun leje denne ud til andre Inuvialuit institutioner og selskaber eller til Kronen. Jorden kan under ingen omstændigheder købes eller overtages af f.eks. Nordvest Territoriets hvide befolkning eller af multinationale selskaber.

Industriel udvikling

At Inuvialuit har den reelle kontrol med industrielle aktiviteter på de landområder, til hvilke de har såvel overfladesom undergrundsrettigheder er klart. Endvidere definerer aftalen særlige fordele for Inuvialuit hvad angår industriel aktivitet på kategori (b) land – det var her Inuvialuit kun havde overflade rettigheder. I disse tilfælde har Inuvialuit nemlig ret til at forhandle sig frem til såkaldte »deltager aftaler« (*participation agreement*) hvilket i praksis vil sige, at selskaberne må erlægge en passende arealafgift, prioritere beskæftigelse af Inuvialuit m.v. Helt konkret kan det nævnes, at Inuvialuit siden efteråret 1984 har forhandlet sådanne aftaler med

Esso og Shell, som begge borer efter olie og gas i området. I skrivende stund (april 85) foreligger endnu ikke noget færdigt resultat af disse forhandlinger. I tilfælde hvor parterne ikke kan nå til enighed forelægges sagen for en mæglingskommission (*Arbitration Board*), som generelt er appelinstans ved uoverensstemmelser ved gennemførelse af Inuvialuit aftalens bestemmelser. Mæglingskommissionen er sammensat af:

- 4 repræsentanter for føderalregeringen
- 1 repræsentant udpeget af Nordvest Territoriets regering
- 3 repræsentanter udpeget af Inuvialuit
- 3 repræsentanter udpeget af regionens tre største industrielle foretagender, hvoraf dog højst 2 må være kontrolleret af Inuvialuit.

I betragtning af at Nordvest Territoriets regering idag ledes af indfødte, må det forventes, at Inuvialuit vil få en vis reel indflydelse på mæglingskommissionens virke.

Fangst og fiskeri

Hvad angår fangst og fiskeri på kategori 7 (a) og 7 (b) land er dette i praksis forbeholdt Inuvialuit, eller i hvert fald kan Inuvialuit bestemme reglerne for *hvem* der må fiske og drive fangst.

Tilbage ligger imidlertid langt hovedparten af Inuvialuit Regionen til hvilken Inuvialuit har afstået deres oprindelige ejendomsret. Dette er det tidligere nævnte Kroneland, der groft taget udgør 80 % af Inuvialuits traditionelle landområde. Inuvialuit har ganske vist afgivet ejendomsretten hertil, hvilket imidlertid ikke hindrer, at Inuvialuit fortsat har sikret sig en række særrettigheder til

dette område. Man har således en vis indsigt med industrielle aktiviteter på Kronelandsområdet, men først og fremmest giver aftalen Inuvialuit en række særrettigheder til fangst og fiskeri.

På Kroneland har Inuvialuit *eneret* til fangst af isbjørne, moskusokser og andre pelsdyr herunder sorte bjørne og grizzlies. Til fisk, trækfugle, rensdyr og andre større dyr har Inuvialuit *fortrinsret*, hvilket indebærer, at ingen andre kan fange disse dyr før Inuvialuit har taget hvad de skal bruge til føde og klæder.

Inuvialuit har ligeledes fortrinsret til fangst af sæler og hvaler, hvad enten dette er til eget eller til kommercielt brug.

Generelt giver aftalen Inuvialuit ret til at sælge fangst- og fiskeprodukter mellem Inuvialuit indbyrdes. Udover de særrettigheder Inuvialuit har til fangst af landdyr, gives de også en klar særstilling hvad angår en eventuel kommerciel udnyttelse af havpattedyr og fisk.

For at sikre kontrol med fangstkvoter, med industrielle aktiviteter, for at løse stridigheder mellem forskellige interessegrupper osv. nedsættes en række organer. Et særligt råd (*Wildlife Management Advisory Council*) fastlægger fangst- og fiskekvoter. En særlig komité (*Environmental Impact Screening Committee*) skal gennemgå alle udviklingsprojekter, vurdere de økologiske konsekvenser og komme med indstillinger til et arealanvendelsesråd (*Environmental Impact Board*). Her tager man stilling til, om et projekt kan fortsætte og i givet fald på hvilke betingelser det skal indstille et projekt til regeringens godkendelse. Endelig oprettede man en fiskerikomité

(*Fisheries Joint Management Committee*) som er et rådgivende organ for fagministeren.

I alle disse organer repræsenteres Inuvialuit af personer udpeget af Inuvialuits Fangstråd (*Inuvialuit Game Council*). Dette er på sin side sammensat af repræsentanter for hver af de seks samfunds lokale fangerråd (*Hunters and Trappers Committees*) (se fig. 5).

Et spørgsmål af åben interesse er naturligvis hvilken indflydelse Inuvialuit har i disse organer – hvilken indflydelse kan de overhovedet udøve på dette meget komplicerede administrative apparat?

Ved sammensætningen af de ovenfor omtalte organer besætter Inuvialuit halvdelen af pladserne, men da formanden udpeges af regeringen (efter konsultation med Inuvialuit) kan dette forekomme illusorisk. En vigtig detalje er imidlertid, at en eller flere af regeringens repræsentanter udpeges af Nordvest Territoriets regering, som siden 1979 har været domineret af et indfødt flertal. Dette giver med andre ord Inuvialuit en mulighed for at danne flertal sammen med andre indfødte i de nævnte organer.

Endnu engang er det værd at påpege Inuvialuit aftalens ikke-politiske karakter. Inuvialuit er således ikke sikret den politiske myndighedsudøvelse over fangst og fiskeri, men den praktiske tilrettelæggelse af og kontrol med samme er lagt i hænderne på organer, hvori fangernes, fiskernes og pelsjægerernes repræsentanter har sæde. Disse mange råd og komiteer har da også i det væsentlige kun rådgivende kompetence overfor

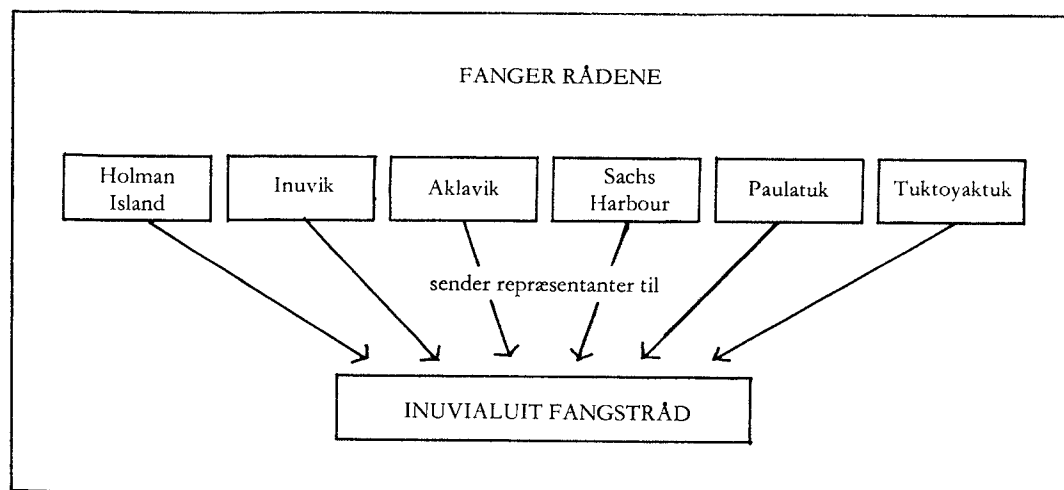

Fig. 5. Inuvialuit aftalen. Den regionale administration af fangst, pelsdyrfangst og fiskeri.

regeringen, hvilket dog ikke på forhånd udelukker Inuvialuit fra i konkrete tilfælde at gøres deres indflydelse gældende.

Yukon's Nordkyst

Den nordlige del af Yukon Territoriet har traditionelt været fangstområde for Inuvialuit, og indgår da også i denne aftale. Inuvialuits rettigheder til dette område, hvoraf en stor del udgøres af en nationalpark, er i princippet af samme karakter, som de rettigheder, der er gældende for Kronlandet indenfor Inuvialuit regionen. Dog gør der sig i Yukon det særlige gældende, at der skal tages hensyn til de indianere, som er boende i området eller umiddelbart syd herfor.

Med inddragelsen af Yukon Territoriets nordkyst i Inuvialuit aftalen har man taget hensyn til, at Inuvialuits fangstaktiviteter ikke har været bestemt af mere eller mindre tilfældige grænse-dragninger mellem provinser og territorier.

Penge

Land er sammen med rettigheder til fangstdyr Inuvialuit aftalens centrale del. En væsentlig del af aftalen indebærer imidlertid også en finansiell kompensation til Inuvialuit for afgivne rettigheder og til op hjælpning af områdets økonomi.

Den helt overvejende del af den finansielle kompensation udgøres af et beløb på 45 millioner \$ (1977-penge), som skal betales over en tretten årig periode, hvilket i praksis vil sige, at Inuvialuits Regionale Korporation modtager godt 152 millioner \$ svarende til ca. 500.000 kr. for hver Inuvialuit. Det er så op til den regionale korporation af disponere over disse midler. Allerede efter indgåelsen af principaftalen mellem Inuvialuit og regeringen i 1978 forudbetalte regeringen 9.7 mill. \$ af denne kompensation. Disse penge gik til Inuvialuits Udviklings Korporation, som i mellemtiden har investeret i diverse erhvervsforetagender m.v.

Ved siden af dette grundbeløb på oprindelig 45 mill. \$ ydes et éngangsbeløb på 10 mill. \$ til forbedring af områdets økonomiske udvikling. Dette beløb tilfalder Udviklings Korporationen.

Endelig ydes et særligt beløb på 7,5 mill. \$ til en social hjælpefond (*Social Development Fund*), som kan bruges til et bredt spektrum af aktiviteter såsom boligbyggeri, uddannelse, social forsorg m.v. Fondets administrative ledelse udpeges af den regionale korporation.

Sammenlignet med Alaskaloven fra 1971 har Inuvialuit aftalen en række indirekte økonomiske fordele. Således har det påhvilet den canadiske regering at betale for kortlægning af regionen. Dette har været et stort problem under Alaska loven, hvor overførslen af land til de indfødte blev forsinket i årevis og hvor en ganske betragtelig del af den økonomiske kompensation er blevet brugt til hyring af specialister. Endvidere har den canadiske regering finansieret Inuvialuits udgifter i forbindelse med selve forhandlingerne om indgåelse af en aftale. Som et sidste punkt bør det nævnes, at det påhviler den canadiske regering at afholde udgifterne til aftalens administration, typisk de mange organer til økologisk og arealanvendelsesmæssig kontrol.

Mineraler

Som en særlig socio-økonomisk del af aftalen opnår Inuvialuit visse særlige rettigheder til efterforskning og eventuel udnyttelse af mineraler.

Inuvialuit har forlods ret til 10 forundersøgelseskoncessioner («prospecting permits») og 25 efterforskningskon-

cessioner efter mineraler («mining claims»). Endvidere er det fastlagt, at de første 10 produktive mineralfund er skattefrie i de første 15 år efter produktionens start.

Endelig hedder det i aftalen, at Inuvialuit frit vil kunne bryde kul til lokalt forbrug eller til industriel anvendelse indenfor regionen.

Hvem er omfattet af aftalen?

Aftalen omfatter alle Inuvialuit, og alle Inuvialuit deltog i afstemningen i maj 1984 om det mellem COPE og føderalregeringen indgåede forslag. Derfor har det været nødvendigt at foretage mandtal ud fra en klar forhånds aftale om, *hvem* der kunne anerkendes som værende Inuvialuk.

En forudsætning for at være anerkendt som Inuvialuk er, at man har canadisk statsborgerskab. Til definitionen af en Inuvialuk hører enten et objektivt eller et subjektivt kriterium:

- A. En Inuvialuk er en person, som er af Inuvialuit afstamning dvs. at mindst én af bedsteforældrene er Inuvialuk. Hertil fordres dog endvidere, at man *enten*
 - i) er født i Inuvialuit regionen eller i Inuvik, *eller*
 - ii) har boet der i mindst 10 år, *eller*
 - iii) hvis man er under 10 år, er bopliedende i nævnte region eller i Inuvik.
- B. En Inuvialuk kan imidlertid også være den, der *anses* som værende Inuvialuk på grund af Inuvialuit sædvaner, tradition eller som blot accepteres som Inuvialuk af samfundet.

Adoption anerkendes som gyldigt kriterium på linie med biologisk afstamning. Endvidere anses en indfødt person fra et af de nærliggende folk, som er gift med en Inuvialuk ved aftalens indgåelse ligeledes for valgbar.

I nogle tilfælde vil den situation opstå, at en person kan blive valgbar under flere landkravs aftaler. I sådanne situationer må den pågældende vælge tilhørsforhold til én af siderne.

En person som flytter bort fra regionen til Montreal, Ottawa eller andre steder mister ikke sine økonomiske rettigheder, men bevarer disse, sådan som Inuvialuit aftalen har fastlagt det. Dette er helt parallelt med bestemmelserne under Alaska loven. Et stort problem i Alaska har været, at mange beslutningsprocesser domineres af personer, som, fordi de er bosiddende udenfor korporationens geografiske område, har ganske andre interesser end at fremme korporationens *lokale* virke. Inuvialuit aftalen derimod stiller nok alle Inuvialuit lige, hvad angår økonomisk udbytte, men kun personer bosiddende i et af regionens seks samfund kan øve indflydelse på beslutningsprocesserne.

Oprindelige rettigheder

Et spørgsmål af stor betydning er, hvorvidt Inuvialuit med denne aftale har givet afkald på sine såkaldte oprindelige rettigheder. Inuvialuit har, som alle andre indfødte folk i Canada, påberåbt sig sådanne rettigheder, men disse krav er aldrig til fulde blevet anerkendt af føderalregeringen. Sidstnævnte giver i sin principielle formulering af landkravs spørgsmålet (i »*In All Fairness*») udtryk

for, at man med landkravs aftaler ønsker at bytte hvad man kalder »udefinerede indfødte land rettigheder med konkrete rettigheder og fordele«. Til gengæld vil regeringen med en aftale garantere disse – nye – rettigheder. Dette er også sket i Inuvialuit aftalen, idet denne i tilfælde af konflikt med anden lovgivning har forrang. Dog er Inuvialuit aftalen i almindelighed altid underkastet canadisk lovgivning.

Inuvialuit har med andre ord afgivet nogle rettigheder, for til gengæld at få føderalregeringens anerkendelse af de rettigheder aftalen fastsætter. Det hedder i aftalen at Inuvialuit: »... afstår, frafalder, afgiver og overdrager alle deres oprindelige (»aboriginal«) krav, rettigheder, ejendomsret og interesser af enhver art i og til Nordvest Territoriet og Yukon Territoriet samt nærliggende offshore områder, som ikke er en del af Nordvest Territoriet eller Yukon Territoriet ...« (prg. 3, stk. 4).

Inuvialuit har afgivet visse (meget omfattende) oprindelige rettigheder, som ikke idag anerkendes af regeringen mod at opnå regeringens anerkendelse af visse, *begrænsede* oprindelige rettigheder, som til gengæld anerkendes af regeringen. Inuvialuits chefforhandler, Robert DeLury udtrykte det på denne måde i et interview: »De rettigheder Inuvialuit defineres gennem denne endelige aftale ... er definerede rettigheder, som de opnår i bytte for, hvad vi betegner oprindelige land rettigheder, og som er, eller ikke er, i de indfødte folks besiddelse«.³

Aftalen udelukker ikke, at Inuvialuit senere kan opnå anerkendelse af *andre*

oprindelige rettigheder, som imidlertid ligger udenfor den nu indgåede aftales felt. Konkret kan man vel forestille sig, at Inuvialuit sammen med andre indfødte folk i Canada kan opnå visse særskilte politiske rettigheder, defineret på basis af oprindelige rettigheder.

Det siges klart i aftalen, at Inuvialuit ikke ophører med at være et indfødt folk: »Intet i denne aftale eller i aftalelovgivningen fjerner Inuvialuits identitet som et canadisk indfødt folk eller forhindrer (»prejudice«) deres muligheder for at deltage i eller drage fordel af senere konstitutionelle rettigheder som angår oprindelige folk og som vil være anvendbare på dem«. (prg. 3, stk. 6).

Aftalen ændrer ligeledes intet ved, at Inuvialuit er ligestillede med andre canadiske statsborgere.

Den generelle lovgivende og regelfastsættende myndighed forbliver hos føderalregeringen, samt lokalregeringerne i Nordvest Territoriet og Yukon Territoriet, hvilket dog ikke hindrer Inuvialuit i at indgå aftaler med andre indfødte folk om f.eks. fangst- og fiskeri rettigheder.

Nunavut

Inuvialuit aftalen kan i fremtiden forventes kopieret i andre landkravs ordninger, som bliver indgået mellem inuit og føderalregeringen i Ottawa. Vi skal nok forestille os en fremtid, hvor inuit i Canada kun besidder ejendomsretten til spredte geografiske enklaver langs de arktiske kyster, men ingen kan være i tvivl om at inuit kun afstår disse enorme land- og vandområder, fordi de tvinges hertil.

Inuvialuit aftalen vidner om, at inuit tvinges til at afstå *land*rettigheder til det dominerende eurocanadiske samfund. Inuvialuit aftalen siger derimod intet om befolkningens politiske, sociale og kulturelle rettigheder. De nyoprettede geografiske enklaver omkring byerne i Inuvialuit regionen er *ikke* små selvstyrende »bantustans«, sådan som man kender det fra Sydafrika.

Inuits, og herunder Inuvialuits, politiske, sociale og kulturelle fremtid afgøres i disse år ved *andre* forhandlinger med føderalregeringen. Dette tosporede forhandlingsforløb er fundamentalt forskelligt fra arbejdet i den dansk-grønlandske hjemmestyrekommission, hvor ingen (måske med undtagelse af fremskridtspartiets repræsentant) anfægtede den grønlandske befolknings rettigheder til *et geografisk udelt Grønland*.

Siden midten af 1970'erne har inuit i Canada arbejdet for en deling af det nuværende Nordvest Territorium og for oprettelsen af et nyt Nunavut Territorium til sikring af inuits rettigheder (omtalt i Grønland 1980 no. 6). Føderalregeringen har i princippet accepteret en sådan deling, dog på visse betingelser. En af disse er at befolkningen i Nordvest Territoriet indbyrdes kan nå til enighed om grænsedragningen. Under disse forhandlinger viste det sig hurtigt, at det afgørende spørgsmål ikke skulle være hvorvidt inuit på den ene side kunne enes med Metis, Dene og Mackenziedalens hvide befolkningsflertal på den anden side, men derimod hvordan Inuvialuit ville stille sig.

Trods de separate landkravs forhandlinger har Inuvialuit hele tiden deltaget

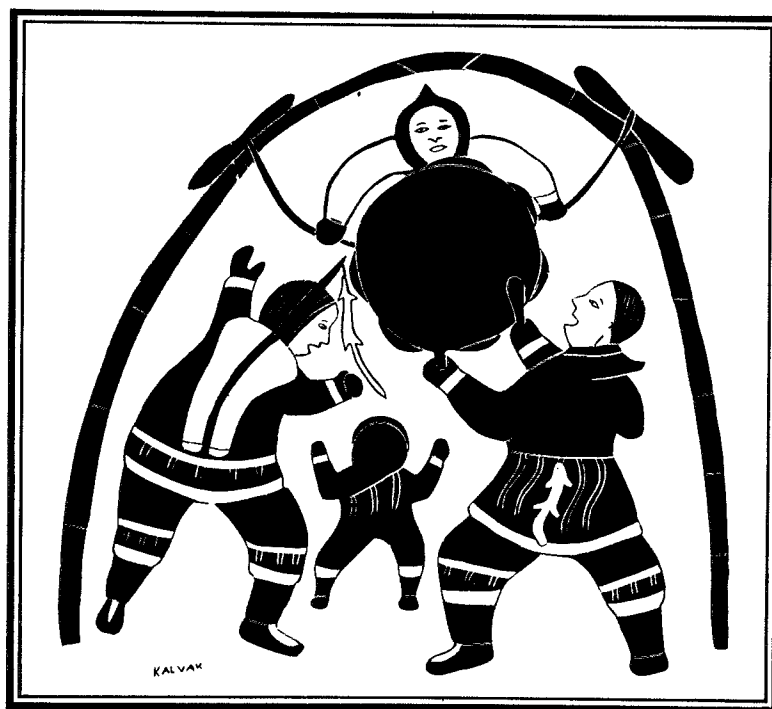

Indian and Northern
Affairs Canada

Affaires indiennes
et du Nord Canada

THE WESTERN ARCTIC CLAIM

THE INUVIALUIT FINAL AGREEMENT

Canada

aktivt i oprettelsen af Nunavut. Men ligesom olien og gassen tyng Inuvialuit til isolerede landkravs forhandlinger

skabte den potentielle rigdom i undergrunden en *politisk* klemme på dem. Dené, Metis og den hvide befolkning i

Mackenzie-dalen ønskede nemlig at deres territorium havde adgang til havet (og Mackenzie-deltaets rigdomme!), hvilket krævede at Inuvialuit tilsluttede sig et vestligt territorium og *ikke* Nunavut. Tilsyneladende accepterede Inuvialuits forhandlere i januar 1985 denne løsning, som de håbede ville give dem et vidtrækkende regionalt selvstyre. Imidlertid har såvel COPE som dele af lokalbefolkningen protesteret voldsomt mod denne aftale.

En afklaring af grænsedragningsspørgsmålet mellem Nunavut og et vestligt territorium (ofte kaldet Denendeh) foreligger ikke i skrivende stund. Inuvialuits særlige position indenfor inuit befolkningen er ikke af ny dato, men har sine rødder langt tilbage i kolonihistorien. Den canadiske føderations ekspansion delte befolkningen mellem inuit i Labrador, inuit i Quebec provinsen og det store flertal i Nordvest Territoriet. Mange inuit vil utvivlsomt beklage en ny opsplitning af inuit befolkningen, hvis Inuvialuit går med, eller tvinges med i et vestligt territorium. Dog mener

nogle, at der er alt for langt fra Inuvialuit regionen til Nunavuts formodede administrative center i Iqaluit (Frobisher Bay). Andre mener, at Inuvialuits sprog og kultur vil blive undertrykt i et territorium domineret af indianere og hvide befolkningsgrupper.

I hvert fald forestår vigtige forhandlinger, som kan sikre Inuvialuits politiske, sociale og kulturelle rettigheder som en for dem nødvendig overbygning på landkravs aftalen.

Noter

- 1) Dacks 1981 s. 63.
- 2) *ibid* s. 61.
- 3) Interview med DeLury i Inuvialuit vol. 2, no. 1, januar 1984.

Litteratur

- Dacks, Gurston*, 1981: A Choice of Futures. (Politics in the Canadian North). Methuen. Toronto.
- Indian and Northern Affairs Canada*, 1981: In All Fairness. (A Native Claims Policy). Ottawa.
- Inuvialuit* Tidsskrift. Inuvik, Canada.
- Nielsen, Inger-Lise*, 1980: De indfødtes kamp for deres landrettigheder i Nordcanada. Grønland s. 153–163.
- The Western Arctic Claim*, 1984: The Inuvialuit Final Agreement. Indian And Northern Affairs Canada. Ottawa.